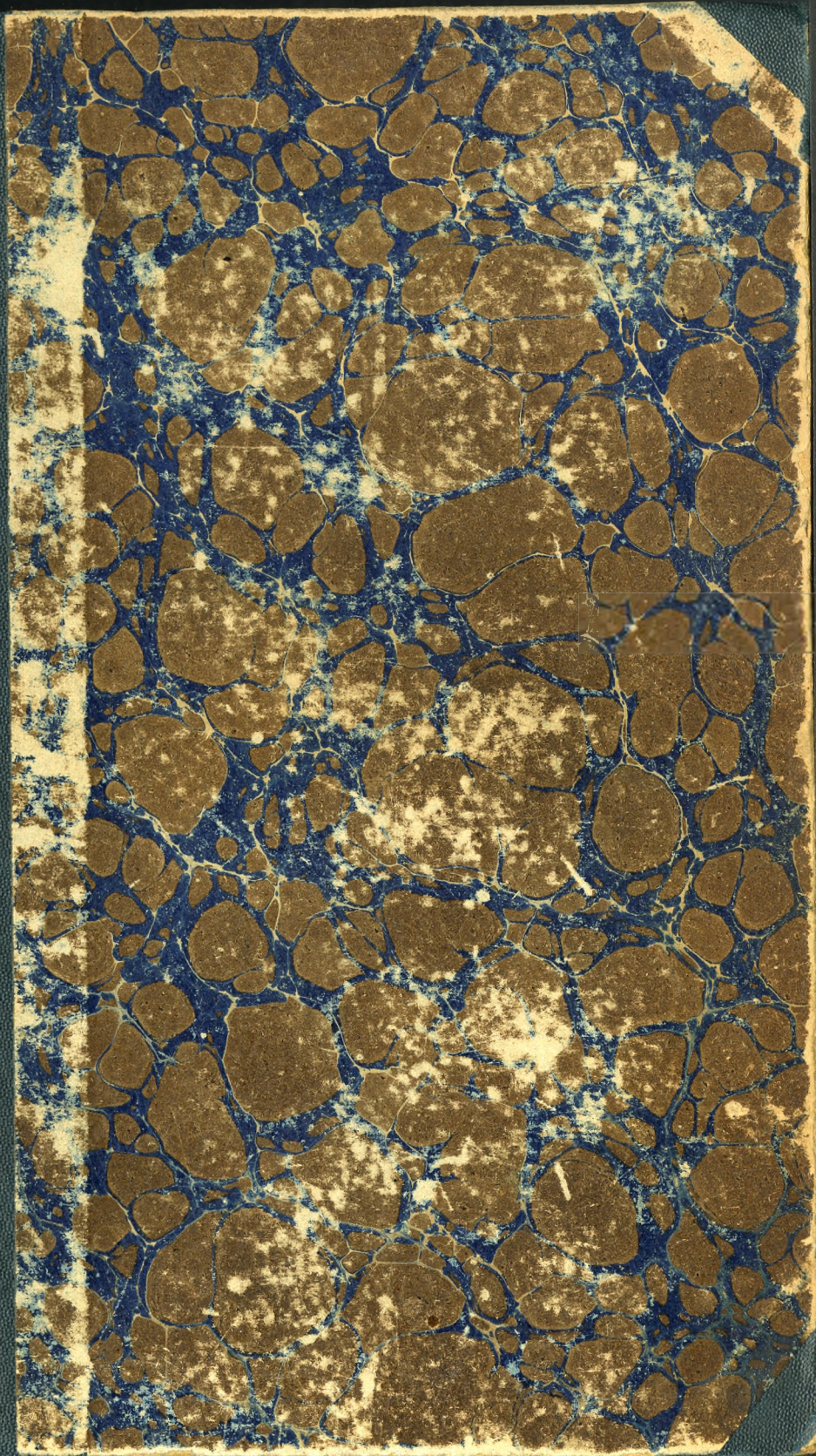

Politikai
röpiratok.

149.

149
1331

EMLÉKIRAT

az 1876-ki XIV-ik t. cz. értelmében rendszeresített

JÁRÁSORVOSI ÉS KÖRORVOSI INTÉZMÉNY TÁRGYÁBAN

MELYET

A ZEMPLÉNMEGYEI KÖZIGAZGATÁSI BIZOTTSÁGNAK

BETERJESZTETT:

DR. CHYZER KORNÉL,

Zemplénmegye főorvosa,

A M. T. AKADEMIA, AZ ORSZÁGOS KÖZEGÉSZSÉGÜGYI TANÁCS

TAGJA STB. STB.

15.

SÁTORALJA-ÚJHELY.

NYOMATOTT A „ZEMPLÉN“ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1882.

Dr BALLAGI GÉZA.

Tekintetes közigazgatási bizottság!

A járás,- és körorvosi intézmény feletti eszmecserére a tek. bizottság kebeléből választmány küldetvén ki; miután e tárgyban irt alábbi emlékiratom sokkal terjedelmesebbé vált, semhogy a törvény szakaszaira és egyes kormány rendeletekre hivatkozó tételei egy meghallgatásra akár ezen választmányban, akár a t. közigazgatási bizottság által kellő figyelemmel kísérhetők volnának, elhatározám kinyomatását, hogy az által is a közegészségügy ezen ágazatának fontosságát Zemplénmegye t. közönségével megismertessem.

S.-a.-Ujhely sept. 30. 1882.

Chyzer Kornél,

Zemplénmegye főorvosa.

Zemplén megye t. közigazgatási bizottsága ülésén szóba hozatván, »hogy a körorvosi intézmény a közönségre terhes bár, mégis a célznak meg nem felel, — s hogy ennél fogva vizsgálat tárgyává tétessék, vajjon a körorvosi intézmény jelenlegi állapotában fentartassék-e? s ha fentartandónak talátnék, a járásorvosi állomások megszüntetése nem volna-e helyes és kívánatos?»

Miután a t. közigazgatási bizottság azon ülésében, a hol ez ügy szóba hozott, nem voltam jelen, s ennek folytán nem ismerem azon érveket, melyek ezen két intézmény ellen, s különösen a járásorvosi állomások megszüntetésének tárgyában felhozattak: kénytelen vagyok mindkét intézményre vonatkozó nézetemet terjedelmesebben elmondani.

Ez a kérdés, különösen a járásorvosi intézmény szükségességének ügye ez alkalommal nem először fordul meg Zemplénmegye közönsége előtt. Most 11 éve hasonlóan terjedelmesebb emlékirattal kellett a Zemplénmegye szervezési munkálatának kidolgozásával megbízott választmányt meggyőznöm az ügy fontosságáról és a járásorvosi intézmény szükségességéről; minek folytán a választmány javaslatomat egyhangulag elfogadván, a megye közönsége az intézményt nemcsak megtartotta, de a nagyobb terjedelmű járásokba u. m. a homonnaiba és bodrogközibe két-két járásorvost alkalmazott.

S így maradt a megye egészségügyi szervezete az 1877-iki tisztújításig, melynek alkalmával az egészségügyi szervezkedést már az 1876.-iki XIV.-ik, a közegészségügy rendezéséről szóló törvény szakaszai rendelkezésének értelmében kellett fogatosítani.

Ez a törvény mai napig is fenáll; a gyakorlati életben tapasztalt hiányossága folytán szükségesnek mutatkozó pótlása, megváltoztatása, vagy egyes szakaszainak eltörlése a törvényhozás előtt még csak szóba sem hozott, s így ezen kérdés felvetését olyannak kell tekintennem, mint a melynek minden oldalról való kimerítő megvitatása utáni megállapodásunk hivatva leendő a kormány s esetleg a törvényhozás elé terjesztendő javaslat gyanánt szolgálni, egészségügyi szolgálati rendszerünk törvény útján való megváltoztatására; addig pedig, míg ez bekövetkeznék intézkedéseinknek az 1876-ki XIV. t. cz. keretén belül kell mozogniok.

De lássuk mit rendel e törvény, mely a járásorvosi intézmény mellett még a községi, illetve körorvosit is megteremté, — e két intézmény tárgyában.

Mindenekelőtt elkülöníti a község egészségügyi és orvosrendőri teendőit (140. és 141. §.) a szolgabíró, mint első foku hatóság teendőitől (154. §.), s kimondván azt, hogy a községi vagy körorvos a községi bírónak és a járásorvos a szolgabírónak egészségügyi tanácsadó közege, a körorvos teendőit a 145-ik, a járásorvosét pedig a 156-ik szakaszban szabja meg.

Ha e két szakaszban előirt teendőket összehasonlítjuk, azonnal felötlük, hogy a községi vagy körorvosi intézményt tulajdonképpen azért hozta létre a törvény, hogy a nép mindenütt könnyen és olcsón juthasson orvosi segélyhez, ezt rendelvén teendőinek legelső pontjában: „a község, illetőleg a szövetkezett községek szegényeit ingyen, a vagyonosokat pedig a díjazás iránt a községgel előlegesen kötött egyezség szerint orvosolja.“

A községi orvos e szerint első sorban és mindenekfelett az orvosi gyakorlatra utasított községi közeg, a ki azért huzza fixumát, hogy oly helyütt települt le, a hol különben orvos nem volna, vagy nagyobb községben a szegények ingyenes gyógyításaért; mert teendőinek a 2. 3. 4. 5. és 7-ik pontjaiban előirt: lelenczek és nyomorékok felügyelete, a himlő oltás, a halottkémlés, életmentés és a községek egészségügyi mozzanatainak figyelemmel való kísérése tulajdonképpen csak a fő első pont folyamányai. Teendőinek csakis 6-ik pontja az, mely némileg közös a járásorvos teendőinek k) pontjával t. i. az orvosrendőri vizsgálatok teljesítése. Csakhogy e tekintetben a törvény már forum különböztetéseket tesz s a községi előljárásnak a községi orvos véleménye alapján tett intézkedése a szolgabíróhoz appellálható, a ki felette, szakközege a járásorvos meghallgatása után, határoz.

A járásorvos teendőit tizenhat pontban sorolja fel a törvény, melyek többnyire hatósági intézkedések végrehajtására, részint pedig a körorvosi teendők felügyeletére vonatkoznak, s rendeli azt is, hogy oly községekben, melyek bármi oknál fogva körbe nem oszthatók be, a községi orvos teendőit is végzi; mig arról sehol sincs említés, hogy a körorvos a járásorvos teendőit is teljesíthetné.

Ilyen közegészségügyi törvényünknek az egészségügyi szolgálat alsóbb ágaira vonatkozó része theoriában, mely fejlettebb közigazgatási s consolidáltabb vagyoni viszonyokat feltételez, mint a mi-

nők a mieink. És sajnos, hogy törvényhozásunk a legéletbevágóbb institutióknál is ritkán számol viszonyainkkal.

Igy nem számolt akkor sem s ugyanazon mértékkel mért a nagy községekkel bíró vagyonos és értelmesebb alföldnek, mint a rendkívül szegény s épen azért szellemileg is hátra maradt felföldnek, midőn a községi, illetőleg körorvosi intézményt a felföld minden 10000 lakosára ráocroyálta és még hogyan?

A ki csak valaha is érintkezett a felvidék szegény kis községeinek lakóival, kik az orvosi segély szükségét nem érzik s kikre azt a hatóságnak csak rá kell erőszakolnia, tudja, hogy a körorvosi teendők első pontjában említett községenkénti külön egyezség az orvoslás díjazására nézve valóságos lehetetlenség. Ilyesmit törvénybe ígdatni csak ott lehet, hol a nép igényeit és viszonyait tekintetbe nem veszik. Hiszen ha felvidéki törvényhatóságaink, melyek a törvény inteniójának megfelelni igyekeztek, ezen az alapon akarták volna a rendszeresített körorvosi állomásokat betölteni, még mai napig sem lett volna egyetlen körorvosunk. Nem maradt tehát egyéb hátra, minthogy a körorvosoknak nemcsak rendszeresített fizetését szabta meg a törvényhatóság (144 §.), de megszabta rendelési és látogatási díjaikat is, és pedig mi nálunk 20 és 30 krban, tehát oly összegekben, melyek a mai korban, hol egy menetelért a hordár is többet kap, nem igen felelnek meg az önfeláldozással járó szellemi munka méltóságának és testi fáradtság mértékének.

Az indok, mely törvényhatóságunkat erre vezette, igen nemes volt, mert a látogatási összegeket azért szabta ily kevésre, hogy ezáltal szoktassa a népet az orvosi segély igénybe vételére. Csakhogy ez az ingyenes segélyt is ritkán veszi igénybe, s ennél fogva az orvos rendszeresített fizetésének a községre eső járulékát is felesleges tehernek és zsarolásnak tekinti, s a körorvosi intézményt már csak ezért is utálja.

S mi lett mindezen doctrinär, nem a nép életéből és szükségleteiből merített intézmény ily módni életbeléptetésének következménye?

Az: hogy városokban vagyis oly helyeken, hol a meglevő szükségletnél fogva régebben is voltak orvosok és pedig többnyire nagyobb számmal, a 400 frtnyi fixumra mindenütt akadt pályázó; s ilyen helyütt ez állomások mindenütt belettek töltve, mert az illetők igen helyesen úgy számítottak, hogy a vagyonosabb osztály, melyből eddig is éltek, ugyis megfogja adni a szokott honoráriumot,

s rangján alulinak fogja tartani orvosát 30 krjával fizetni; a nép pedig, mely a megszokott taxához tartaná magát, az orvost ugy sem fogja háborgatni.

Mig oly helyekre, melyek városoktól távolabb fekszenek s a hol ha nem is a nép, de az ott lakó csekély értelmiség nagy hiányát érzi a közeli orvosi segélynek, ritkán akadt pályázó s ha el is foglalta az állomást, azt csakhamar odahagyta.

S ezekből kifolyólag kaptunk körorvosokat többnyire ott, a hol a járásorvosok mellett reájok alig volt szükség s a hol fizetésök terhe a különben is nagyon sok oldalról sanyargatott népre, ennek haszna nélkül nehezedik, — s nem birunk körorvosokkal ott, a hol azok valóban szükségesek volnának.

S hol van itt a méltányosság, hogy mig a megye lakosságának egy része egészen ment a körorvosi fizetés terhétől, a másikkra az érezhetőleg nehezedik? mert arra nem tudok esetet, hogy körorvos hiányában a körorvosi fizetés járási kórházra behajtatott volna.

Egyes megyék mások példáján okulva ugy segítettek ez impracticus dolgon, hogy oly fizetéseket szabtak a körorvosoknak, miszerint azokra senki se pályázott; s így megmaradtak a régi állapotban az állam által javadalmazott járásorvosaik mellett.

Mert habár tizenhat pontban is jelöli meg az idézett törvény a járásorvos teendőit, legtöbb helyütt tényleg ők mégis csak azok, a miknek hajdan alkalmaztattak, t. i. első sorban csekély 400 frtnyi fixummal a járás közönsége számára megszerzett gyakorló orvosok; mert ha mind azt mit a törvény rendel, oly mértékben akarnák végrehajtani, a mint azt tulajdonképen kellene, ugy reggeltől estig górcsővel s vegyi készülékekkel, — melyeknek beszerzéséhez alapuk sincs, — kellene foglalatoskodniok s a még esctleg fenmaradó idejüket szekerem kellene tölteniök, még rendes egészségi körülmények között is. Hát még járvány alkalmával! Erről kár szóllanom is. Azt ugyis tudja mindenki, hogy csak egy két havi jelentékenyebb járvány alatt, élete koczkáztatásával meg szolgálja a járásorvos több évi fizetését is; mert legyünk méltányosak és ne tekintsük ezen csekély 400—500 frtnyi javadalmazást oly tulságosnak akkor, midőn három állatorvosunk 600 frtjával van fizetve, s még ezek közül is az egyik, — kinek hivatalról leköszönését az egész megye fájlalja, — önként megvált állásától; s midőn megyénk állami állatorvosa nyugdíj képes és biztosított

állami közeg létére, kapitányi rangjával nagyobb javadalmazással bir, mint legtöbb megye emberi egészségügyét vezető főorvosa.

Ily anomaliák, melyeknek széles e világon nincs párjok, megtermik azután az elkeseredés gyümölcseit az emberi egészségügyet nyomorban szolgáló alantas közegek szívében, s kioltják belőle nemcsak a tudomány iránti magasztos érdeklődést és a humanizmus érzetét, mely eddig az orvosokat kiválóan jellemzé, de még sokszor a hazafiságot is.

De lett még egy másik furcsa következménye is a körorvosi intézményt a népre octroyáló doctrinär intézkedésnek, mely már igen szomorú színben tünteti elő viszonyainkat, t. i. hogy intézkedni kellett a kormánynak azon eshetőségekre, — a melyek az országban már ismétlődnek, — hogy mi történjék akkor, mikor a nép képviselők vonakodnak a körorvos választásában részt venni; mely esetben a szolgabíró kandidál és az alispán kinevezi az orvost az orvossal birni és azt fizetni nem akaró kör számára.

Ily rendszer sokáig fenn nem állhat — s én ma is merem kimondani, a mit 11 évvel ezelőtt írott emlékiratomban megjósoltam, — hogy kivihetetlen, s megvagyok győződve, hogyha ez intézményt más alapra nem fektetik, vagyis nem teszik államivá, hogy a közvetlen teher a nép vállairól levétessek, előbb utóbb önmagától meg fog szünni; mint megszűnt az erélyesebb absolut korszak által inagurált hason intézmény is s kénytelenek leszünk az állam által fizetett járásorvosok alkalmazását továbbra is fentartani.

De hát miért is akarnók az állam által közegészségügyi célokra adott ezen dotatit magunktól elutasítani s feltéve, hogy a megye közönsége feleslegesnek mondaná ki a járásorvosi intézményt: ki fogja akkor a szegényebb gyakorlatot és a hivatalos tisztet teljesíteni oly körökben, a melyeknek körorvosuk nincsen? mert a szomszéd kör jogosan felszólalhat az ellen, hogy az ő saját külön adójával fizetett orvosa saját körén kívül alkalmaztassék.

Ki fog akkor például a czékei, agárdi, girincsi, sztropkói, málczai, dobrai körbe vagy Erdőbényére díjtalanul menni orvosrendőri ügyek végzésére? Ki fog a kivihetetlen törvény ellenére most már két körből csoportosított 16500 lelket számláló szinnai körben 700 frtnyi évi fixum mellett is orvosként megmaradni, a honnan nemcsak a sztakcsini körorvos igyekezett menekülni, de a két rendesen javadalmazott járásorvos is egymásután köszönt

le, ha a kormány nem fogja kivételesen megengedni, hogy az egész járásorvosi fizetést is ugyanezen körorvosnak adjuk?

Egy oly járásban, melyben daczára a törvény világos rendelkezésének 23000 lakos okleveles szülésznő nélkül van, a járási szülésznők megszüntetése óta, mert többszöri kísérlet után is a legszerényebb igényü bába sem képes ott mindennapi kenyerét megkeresni.

Ki fogja a működő nagymihályi és maholnap megnyitandó homonnai járási kórházat vezetni? Ki fogja betegsége vagy más akadályoztatása esetén a megyei főorvost helyettesíteni?

Vagy óhajtaná-e valaki a szegény sztropkói járásban, a hová még eddig körorvos nem akadt, a járásorvosi allás megszüntetése által ezen egész járást egyetlen orvosától megfosztani? vagy pedig levévén az államról a járásorvosi javadalmazás terhét, azt a terhei elől Amerikába menekülő lakosság nyakára róvni?

S mit nyerne a megye közönsége a járásorvosi intézmény megszüntetése által?

Ha sikerülne is ennek eltörlésére a kormányt reá birni, töröltetni fog egyszerűen a megye évi javadalmazásából a járásorvosok fizetése, melyet a kormánynak a megyék új háztartását szabályzó törvényjavaslata, tekintettel a törvényben reájok rótt kötelezettségek nagy halmazára, daczára az általános takarékosági szempontnak, 1884-től fogva, méltányosságból 50 firttal még fel is emel: s mi, ha a megye egyrészt egészen orvos nélkül nem fogjuk akarni hagyni, kénytelenek leszünk még nagyobb önmegadóztatással egyes körök fizetéseit emelni, hogy oda orvost kaphassunk.

Fentebbiekben kimutattam a járás- és körorvosi viszonyokat, a mint azok a törvény értelmében fenállanak, s a nép ebből folyó egyetlen megadóztatásának anomaliáját, mely onnan vette eredetét, hogy a törvény megfosztván a megyét autonomiájától, hogy viszonyainak postulatuma és belátása szerint intézkedhessék, részben felesleges, részben kivihetetlen állapotok foganatosítását követeli; továbbá a körorvosi fizetésnek egyetlen terhét közvetlenül a lakosságra róván, épen ellenkezőjét érte el annak a mit akart, t. i. a helyett, hogy a népet az orvosi segély igénybevételére szoktatta volna, azt sok helyütt még elidegeníté attól. Pedig milyen könnyü lett volna a cél elérése, ha az egészségügyi személyzet elosztásánál szabad rendelkezést hagy vala meg a megyének s az állami adó igen csekély emelésével, mely felét

sem képezte volna a most közvetlenül beszédett adónak, egyszerűen megszorítja a járásorvosi állomásokat ott, hol az szükségesnek mutatkozott s megengedi, hogy oly járások vagy kerületek orvosai, a hol csak csekély orvosi gyakorlatra és jövedelemre lehet számítani, jelentékenyen nagyobb fixummal legyenek javadalmazva, mint oly helyeken, a hol nagyobb gyakorlatra számíthatnak; s legfeljebb a nagyobb, például 4000 lakoson felüli községeket utasítja saját orvos tartására.

De meg az is felesleges volt s nem a mi közigazgatási viszonyainknak megfelelő, két forumot teremteni ott, a hol egynek szükségét is kevesen érzik, s a hol az egyiknél, a községinnél legtöbb esetben a kellő értelmiség hiánya, — a szolgabírói hivatalnál pedig a két hivatalos közeg munkával való túlterhelhetése mellett erő hiányában hiányzanak a végrehajtó közegek.

Ilyen mint fent előadtam volt az én meggyőződésem e két intézmény felől az 1876-ki XIV. t. cz. meghozatala és inauguratioja alkalmával; s osztották e meggyőződésemet mindazok, kiket a gyakorlati élet nevelt, s kik az országnak egy kaptára nem üithető viszonyait a gyakorlatból ismerik.

De mindamellett, hogy ezekről megvöltünk győződve, a törvénynek s annak végrehajtását sürgető kormányrendeleteknek mégis engedelmeskedtünk s végrehajtottuk a körorvosi állások rendszeresítését úgy, a hogy lehetett.

De lássuk ez ügy történeti fejlődését, mely egyuttal megfogja világosítani azt, hogy mit tart a kormány a járásorvosi intézményről s van-e kilátása a törvényhatóságnak a kormányt ennek szükségtelenségéről meggyőzni és a törvény megváltoztatásának kezdeményezésére birni.

A belügyminister ő exc-ja 1876. július 4. 31024. sz. a. rendelettel utasítja a megyét az 1876. XIV. t. cz. végrehajtására. Már ezen rendelet 2. pontja inti a megye közönségét, hogy minden szolgabírónak járásorvos álljon rendelkezésére, ki a járás területén tartozik lakni, — mig ugyanezen rendelet 3-ik pontja a körorvosok rendszeresítése tárgyában intézkedik.

A megye tek. bizottsága e rendeletet az 1876. szeptember 28-án tartott közgyűlésben 262/5619. szám alatt tárgyalván, 2-ik pontjára nézve azt jelenti a kormánynak, hogy a mennyiben járásorvos minden járásban van, tehát itt intézkedés illetőleg határozat szüksége nem forog fenn; a 3-ik pontra nézve »a törvény kivihetőségét szem előtt tartva, nem betűjéhez ragaszkodva, mely

jelen viszonyaink közt kivihetetlen« az orvosi köröket az élet és gyakorlat igényeinek megfelelőleg osztotta be. Azonban a megye ezen helyes intézkedését a nmgü belügyminister úr nem hagyta helyben, s 1876. okt. 18., 475II. sz. a. rendelettel utasította a megyét, hogy a közegészségi köröket a törvény szem előtt tartása mellett ujabban állapítsa meg.

Erre az 1876. decz. 14-én tartott közgyűlés 297/8670. sz. a. határozatával a köröket ujólag osztotta be, s a megyei egészségügyi bizottság javaslatának alapján határozatilag kimondotta, hogy a járásorvosi állást a körorvosival kompatibilisnek tartja, s megengedte, hogy a járásorvos saját járásában körorvosi állást is elfoglalhasson s azt elláthassa.

De a nmgü belügyminister úr ezt sem engedte meg; s 1877. január 17-én 752. sz. a. kelt intézvénye szerint a megye ezen határozatához helybenhagyásával azon okból nem járulhat »mert az 1876. XIV. t. cz. 142. §. értelmében a járásorvos csakis azon községekben van hivatva a községorvosi teendőket végezni, melyek egészségi körbe beoszthatók nem voltak, miből önként következik, hogy a járásorvos egyszersmind körorvos nem lehet, ez által különben is a törvényben eléje szabott számos teendőitől elvonatnék.«

Erre a megye alispánja 1877. jan. 25., 472. sz. a. kelt felterjesztésében ujólag a nmgü belügyminister úrhoz e fordult a következő szavakkal, hogy »mi történjék oly körökkel, hová pályázó nem akad? miután a törvény szavához ragaszkodva a járásorvos csak oly helységekből köteles a községorvosi teendőket teljesíteni: a melyek egészségi körbe bármi okból be nem oszthatók.

S ha a nmgü m. k. belügyministerium ez esetre azon utasítást adja, hogy akkor a járásorvos végezze ott is a községi orvos teendőit, akkor nézetem szerint a járásorvosi állás, melyet különben is a csekély hivatalos fizetés (például nálunk 400 frt és 100 frt uti átalány) által inkább a magán gyakorlatra utaltak, tulságosan megterhelhetnék ott a hol azért díjat nem kapna; míg másrészt akadályozva lesz a községi orvosi állás elvállalásában ott, a hol érette díjaztatnék; míg a két hivatalos állásnak egymáshoz viszonya mindenütt ugyanaz marad.«

Az alispán e kérdésére a nmgü belügyminister úr 1877. febr. 22., 5006. sz. a. kelt válaszában kitérőleg felelve s »annak megemlítésével, hogy a járásorvosoknak körorvosi minőségben tervezett alkalmaztatásukra nézve a f. évi január hó 17-én 752. sz. a.

kelt rendeletemben foglaltakat ezuttal is fentartom« Zemplénmegyére nézve ismételve kimondá, hogy a kör- és járásorvosi állást össze nem egyeztethetőnek, s egy személy által be nem tölthetőnek tartja.

Ilyen volt a kormány eljárása e tárgyban általánosságban, s lássuk most még concret esetben is.

Miután az 1877. tisztujtáskor külön választott szinnai járásban előbb a sztakcsini körorvos, majd a szinnai járásorvosi állásra megválasztott két orvos egymásután lemondott, — mivel fizetésökből, rendkívül csekély mellékkereset mellett, megélni képcsek nem voltak s e járásból eltávoztak, — a megyei bizottság 1881. szept. 20-ikán tartott közgyűlésén 197. sz. határozatával kommaszszálván a betölthetlenné ismert köröket, a járásnak a papinai körhöz tartozó csekély részén kívül, a többiből egy kört alakított Szinna székhellyel; s kérte a nmgü belügyministeriumot engedné meg, hogy e körben a körorvos a járásorvosi tisztet is teljesíthesse, s mind a két fizetést élvezze, — különben valószínűleg egyik állomás sem lesz betölthető, s a járás egészen orvos nélkül marad.

Erre a nmgü belügyminister ur 1882. jan. 23., 47894. sz. a. kelt intézvényében »eltekintve ezuttal a törvénynek a közegészségi körök népességének megállapítására vonatkozó szabványaitól, — mint a helyzet kényszerűsége által indokolt intézkedést elfogadja.«

»De a kérdéses határozat azon részét, mely szerint azon esetre, ha a szinnai járásorvosi állomás betöltése ismételten nem sikerülne, az ujonnan alakított szinnai körorvosi állomás azonban betöltetnék, ezen körorvos a járásorvosi teendőkkel is megbizassék, a f. évi juniushó 11-én 25609. sz. a. kelt rendeletemben foglalt indokokon kívül még azon oknál fogva sem hagyhatom jóvá, mert a járásorvosnak a törvényben megállapított ügyköre, több tekintetben teljesen különbözik a körorvos ügykörétől, s mert a járásorvos hivatva van a körorvosok működéseit figyelemmel kísérni és ellenőrizni; s így a két állomás egyesítése esetén önmagát kellene ellenőriznie; mert végül a körorvosi állomás állandó, a járásorvosi pedig hatévenként újabb választás alá esik.«

Hogy Zemplénmegyének, mint az idézettekben látható, a helyzet kényszerűsége által indokolt ismételt felterjesztéseivel szemben miért ragaszkodik oly mereven a kormány a törvényen alapuló ezen intézkedéséhez, t. i. a járásorvosi és körorvosi intézmény külön-külön fentartásához; míg más megyékben ettől eltérő intézke-

déseket megtűr, sőt helyben hagy, — annak magyarázatát sehol se találjuk.

De hogy helyesen teszi, midőn a közegészségügyi tisztai személyzetnek — a hová én a körorvosokat, mint a községek tisztai orvosait is számítom, — bármily alakban való szaporítását sürgeti, az meggyőződéseim; mert siralmas és egész Európában páratlanul rossz közegészségügyünknek, egyik főoka abban is kereshető, hogy az orvosok és okleveles szülésznők igen egyenlőtlenül voltak és vannak az országban elosztva; — csakhogy ezen az alapon, a mint állomásaik jelenleg rendszeresítve vannak, nem igen segíthetnek a meglevő bajokon.

Véleményem tehát röviden összegezve oda megy ki, hogy a hol a törvény egész terjedelmében végrehajtható, ott szükség van mindkét intézményre; — de ha ezt nálunk vidékenként kivihetetlennek vagy feleslegesnek tartjuk, akkor kérelmezze a megye közönsége a törvény revisióját, a melynek alkalmával a gyakorlati élet tapasztalatai majd érvényesíthetők lesznek.

S itt tartózkodva minden további javaslattól, csakis abbéli tapasztalatból merített meggyőződésemet ki kell fejeznem, hogy ha kormányunk s törvényhozásunk arról akar gondoskodni, miszerint a szegény ember mindenütt olcsó vagy ingyenes orvosi és szülésznői segélyhez juthasson, akkor oly helyeken hol eddig kereslet hiányában kínálat sem volt, az az orvos és bába nem települt le, ezeknek letelepülését és megszabott alacsonyabb díjakért való gyógyítást és segélynyújtást államilag kell eszközölnie, t. i. nem a népre közvetlenül rótt megadóztatás alapján.

Továbbá ha tények előtt szemet hunyni nem akarunk, be kell látnunk, hogy szigorú orvosrendőri szolgálatot, mely sok időt tanulmányt és fáradtságot igényel, s melynek foganatosítása minden lépten-nyomon a megyei választó közönség és az orvos magán betegeinek érdekeibe ütközik, a csak úgy mellesleg fizetett s magán gyógygyakorlatra utalt járásorvostól hiába várunk.

Hogy is tehető fel, hogy valaki szakadatlanul vádaskodó s feljelentő szerepre vállalkozzék olyasmíért, a minek szükségét a közönség, melynek érdekében ezt tenné, be nem látja s nem érzi, — olyanokkal szemben, kik ezért tőle mint gyakorló orvostól elfordulnak, — s választáskor ellene fordulnak.

S mindezeknek kitegye magát az irnoknál alacsonyabb fizetésért!

Igaz, hogy az absolut kormány alatt is, mely pedig az egészségügyi rendőrséget szigorúbban kezeltette mint most a törvényhatóságok, csak annyi volt a járásorvos rendes fizetése mint ma; — csak hogy akkor minden lépése mértföld és napdíj számra külön meg volt fizetve, mi esetleg megháromszorta fizetését megélhetési módot is nyújtott már; míg most azt kívánjuk tőle, hogy minden útját saját költségén és napdíj nélkül tegye meg, mi által még a kenyeret adó magán gyakorlattól is elvonatik.

Ily eszközökkel oly nagy czélokat a minőket a törvény kitűzött elérni akarni, valóságos ábránd!

A mi pedig a t. közigazgatási bizottság azon további kérdését illeti »hogy kívánatos-e, hogy a körorvosoknak a megállapított fizetésért külön díjazás nélkül teljesítendő kötelességeik és javadalmazásaik, illetőleg díjaik körönként és községenként megállapításnak?« Ezt én nálunk absolute kivihetetlennek tartom és pedig:

1. mert ez által az orvosi segélyt igénybe ritkán vagy épen nem vevő, sőt attól vonakodó tulterhelt népre a körorvosi adó terhe két-, sőt háromszorosan sulyosbodnék;

2. mert az így díjazott s ingyen jární köteles orvost egyes értelmesebbek, kik az orvosi segélyt ily esetekben a legcsekélyebb bajnál is igénybe vennék, a kimerülésig zaklatnák s állását lehetlenné tennék; s

3. mert a mostani csekély fixumot is a körorvos a legtöbb körben alig s csak hosszú időközű hátrálékokban kapván meg, legalább háromszorosan felemelt fizetéséhez mikor juthatna? holott fogatját, melynek előlegezésére a legtöbb esetben képtelen, — készpénzen kellene kitartania.

Ilyesmí csak oly községekben képzelhető, melyek saját jelentékeny vagyonnal bírván, az orvost ebből a lakosság terheltetése nélkül díjazhatják úgy, hogy ő mellékkeresetre való számítás nélkül is megélhet. De van-e azután valami rugó, mely az így biztosított, s élethossziglan választott orvost szellemi előrehaladásra serkentse? mikor ő egyforma javadalmazásra számíthat, akár halad a korrall, akár nem; s

4. kérdés: miután az ilyetén módon alkalmazott körorvosok fizetését, 1400 frtnál nagyobb összegben aligha lehetne megállapítani — melyből pedig legalább 400 frtot a fogat tartására számítva, — maradna a fogat tartása által nagyobbnak igényelt lakás fogadására és szerény megélhetésre 1000 frt; akadnának-e ily fizetésekre pályázók? Mert ha egyes bizonytalan jövedelmű körökben

kevesebbet is keres némelyik, de marad ott jobb jövő s jobb gyakorlat reményében, míg így az egyedül boldogító reménytől is meg volna örökre fosztva!

Végül legyen szabad azok felvilágosítására, kik közegészségügyünk rossz voltának okait a kör és járásorvosokban, illetőleg ezek hivatalos működésének sikertelenségében keresik, egyik másik tényre és egy tekintélyre is hivatkoznom.

Hogy az 1876-ki XIV. t. cikket, annak alapján czélba vett egészségügyi szervezetünket, s a közegészségügyünk javítására szolgálható eszközöket a megye közönségével közelebről megismertessem; a megye közegészségi viszonyairól a kormánynak évenként felterjesztendő jelentésemet 1879. évről bővitve s egyes megjegyzésekkel ellátva, kinyomattam s annak idején valamennyi megyei bizottsági tagnak megküldtem.

Már ezen jelentésem előszavában kimondtam, hogy közegészségi hatóságaink működése nem felel meg a törvény kívánalmainak; de kimondtam azt is, hogy ennek oka nem a tanácsadó egészségügyi közegeknek, mint inkább közigazgatásunk általános bajainak róvándó fel.

Kimondottam, hogy halottkémi intézményünk, melynek minden községbe való behozatalával tekintet nélkül arra, van-e ott irni olvasni tudó ember, vagy nincs, törvényhozásunk a többi európai államokat, daczára a kellő erők hiányának, megakartá előzni, — kivihetetlen, s nem egyéb a nép haszontalan megterhelésénél;

Ki mutattam, hogy a törvény még ott is figyelmen kívül hagyatik, a hol az aránylag olcsó okleveles szülésznőknek kötelees tartásáról van szó; mely körülményt a szörnyü halandóságot mutató gyermekkor életben maradása egyik főfeltételének tartom; s hogy e téren aránylag épen a magyar lakosságu tokaji járás van leginkább hátra — tehát ugyanazon járás, mely az egyetlen a megyében, a hol nagyobb a halálozás a születéseknél;

kimutattam, hogy a gyermekekre való felügyeletet az egészségügyi közegek megkísérették gyakorolni; de azt is, hogy az elhalt 7 éven aluli gyermekek gyógyításának elmulasztásáért a hatóság soha senkint felelősségre nem vont;

kimutattam, hogy egészségügyi közegeink hány iskola-vizsgálatot teljesítettek; s hogy az enemü vizsgálati jegyzőkönyveket a tanfelügyelőnek kézbesíttem. Sajnos azonban, hogy annak is

csak az állami iskolákra van közvetlen befolyása, s a felekezeti iskoláknál talált hiányok ellen czélzott eljárás ritkán vezet célhoz,

Mindezen hiányok felderítését látta a törvényhatóság, látta a kormány is, de senki meg nem ütközött rajtok, az alispánt kivéve, ki egyes hiányok orvoslására felhívta a járások szolgabiráit. Csak-hogy a közegészségügyi reformhoz pénz kell, — az pedig mindenütt hiányzik kivált mindenre ami közügy, — tehát maradt minden a régin.

Ezek saját tapasztalaim, saját működésem sikertelensége.

Lássuk most már egy országos tekintély nézetét közegészségügyünkről.

Köztudomásu dolog hogy a legutóbbi napokban Trefort közoktatásügyi miniszter úr, reámutatva a nagy politikai jelentőségre, a mellyel valamely nemzet szaporodása bír; — reámutatva azon szomorító körülményre, hogy hazánk népességének szaporodása a szomszéd népeknek mennyire mögötte marad; — megemlékezve azon fővárosunkat a külföld szemeiben évek óta pelengérré állító körülményről, hogy halandósága az egész világon legnagyobb —: felszólítá Dr. Fodor-t, az egyetemen a közegészségügy tanárát, ezen szakmának fáradhatatlan s éles eszű buvárát, s Europaszerte elismert tekintélyét, ez irányban vélemény adásra.

Fodor tanár válasza, melyet minden lap méltányolva hozott, kell hogy felrázza a nemzetet és kormányát e téren az indolentiából, s gondolkozóba ejtse,

Én ezen nagyérdekű, tanulmányszerű válaszból csak azokat vonom itt ki, melyek fenti állításom igazolására szolgálnak, hogy egészségügyi hiányainknak nem az egészségügyi közegek az okai.

Fodor a többi közt ezeket mondja:

»Véleményem szerint a legkiáltóbb egészségügyi hiányaink és mulasztásaink kutforrása az egészségügyi közigazgatásnak elégtelensége.

Egészségügyi törvényünk van ugyan, a mely a legelőrehaladottabb államok törvényhozása szellemében készült, s hivatva van az ország egészségügyét a legjobb utra terelni; de hiányzik melléje, a mi életet adhat bele: a végrehajtás, a közigazgatás.

Az egészségügyi törvény végrehajtására a községek s törvényhatóságok hivatvák. Mellettük az állam ellenőrzési, azonban egyszercsmind (az angol törvény mintájára), — rossz egészségi viszonyok esetén, továbbá járványok alkalmával — egyenes rendelkezési hatáskörrel is bír.

Ezen egészen helyes egészségügyi közigazgatási szervezet mellett is az a jó törvény még mindig lényegében holt betű.

Sokan hajlandók ennek okát és forrását a községek s törvényhatóságok szakközegeinek, az orvosoknak rovására tenni.«

Továbbá »a midőn magyarázatát adtam annak, miért nem mindig buzgó lelkes és szakavatott a tiszti orvos munkássága, ki kell egyszermind jelentenem abbéli meggyőződésemet, hogy a legbuzgóbb, lelkesebb és szakavatottabb orvosok is nem képesek az egészségügyi közigazgatás terén a kívánt sikert biztosítani, a míg a közegészségügy oly módon van teljesen a községek s törvényhatóságok kényére bízva, a mint nálunk tényleg létezik, s a míg az állami egészségügyi közigazgatás nem él teljes energiával ellenőrzési és rendelkezési jogával.

Bizonyitékul szolgál erre Anglia példája.

.

Igy állunk mi az egészségügyi közigazgatással. A törvényhatóságok jobbra magukra vannak hagyatva egészségügyi cselekvésekben és mulasztásokban. Az orvos ott az egyedüli szószólója és pártfogója az egészségügynek. Ő tanácsol, javasol, sürget saját egyéni érzése és belátása szerint; — a törvényhatóság azonban rendesen nem hallgat rá, mert az orvos javaslatának hasznát, fontosságát ritkán látja be s mert a kivétel rendesen pénzbe is kerül. Az orvos, izolálva — a legtöbb esetben végre is kénytelen belenyugodni helyzetébe, ha csak saját municipiuma ellen nem akar agitálni, s utoljára maga is örül, ha nyugalomban és békességben végezheti az elég tömeges formalis teendőket. Minden marad a régi kerékvágásban s a hatóság a megszabott időre beküldi a központba a szabályszerű — mit sem mondó — jelentéseit abban a tudatban, hogy egészségügyi közigazgatásában minden »hivatalos ügy« pontosan s lelkiismeretesen »elintéztetett.« Ilyen nagyrészt a községek s törvényhatóságok autonom közigazgatása az egészségügyi törvény kivetelére.«

Igy beszél az ország közegészségi első kapacitása!

Nem a hivatalos egészségügyi személyzetben van tehát a hiba, hanem a rendszerben, melynek folytán a felderített hiányokon nincs segítve; s törvényeinkben, melyek különböző okoknál fogva végre nem hajtának, vagy végre sem hajthatók.

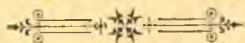
Már pedig én alig ismerek ennél nagyobb szerencsétlenséget az államra nézve, mert a kormány szemet hunyva az idealisticus törvény végre nem hajtására, ez által slendriánra szoktatja a kö

zönséget, s a végre nem hajtható törvény révén, végre nem hajtatik az sem, mely végrehajtható volna.

Mind ezeket elmondtam én annak idején az egészségügyi referensnek néhai Balajthy miniszteri tanácsosnak, kinek kérdésére, hogy mi a véleményem az 1876-ki XIV. t. cikkre — akkor még csak javaslatra — azt feleltem, hogy lökje kandalóba az egészet, — mert nagyobb fele azon az alapon, a mint van, az életben kivihetetlen.

De a mi sorsunk már az idealisticus törvények gyűjteménye — s 1876-ban a XIV-iket is vita nélkül szavazta meg a törvényhozás.

Caveant consules!

D^e BALLAGI GÉZA.

